

Latina pro historiky umění 6. lekce

- 1./ 1. konjugace, prézens, imperfectum, imperativ - opakování

- 2./ Předložky s akusativem a ablativem

- 3./ Nejčastější zkratky, jejich význam, používání a rozvedení. A.
Capelli, *Lexicon abbreviatarum*

1. konjugace - cvičení

Přeložte fiktivní text z latiny do češtiny

Episcopus pius magnum et opulentum monasterium fundabat. Primum architectos doctos vocabat. Architecti fabricam monasterii delineabant. Episcopus picturam monasterii novi spectabat et laudabat. Deinde episcopus lapicidam clarum vocabat. Lapicida statuis pulchris ecclesiam monasterii ornare inchoabat. Etiam ornamenta splendida ad mensam applicabat. Postremum multi viri feminaeque architecturam monasterii atque statuas novas laudabant.

Zbožný biskup zakládal velký a bohatý klášter. Nejprve zavolal učené architekty. Architekti kreslili stavbu kláštera. Biskup se díval na podobu nového kláštera a chválil. Potom zavolal biskup slavného kameníka. Kameník začal zdobit klášterní kostel krásnými sochami. Připojil také nádherné ozdoby na menzu. Nakonec mnozí muži i ženy chválili architekturu kláštera i nové sochy.

Domácí příprava – řešení

Cvičení 5

Přeložte věty z latiny a určete mluvnické kategorie u substantiv (pád, číslo a rod), adjektiv (pád, číslo a rod) a sloves (osobu, číslo, způsob čas a rod):

Aurifaber ornamentum splendidum applicat.

Zlatník připevňuje skvostný ornament.

aurifāber – **nom. sg. m.**; ornamentum – **ak. sg. n.**; splendidum-**ak. sg. n.** trojvýchodného adjektiva splendidus, a, **um**; applicat – **3. os. sg. ind. prés. akt.** od slovesa 1. konjugace applicō, āre, āvī, ātum.

Architectus bibliothēcam magnam aedificābat.

Architekt stavěl velkou knihovnu.

architectus – **nom. sg. m.**; bibliothēcam – **ak. sg. f.**; magnam – **ak. sg. f.** trojvýchodného adjektiva magnus, a, um; aedificābat – **3. os. sg. ind. impf. akt.**

Fābrica ecclēsiae longae inchoabātur.

Stavba dlouhého kostela byla započata.

fābrica- **nom. sg. f.**; ecclēsiae- **gen. sg. f.**; longae- **gen. sg. f.**; inchoabātur – **3. os. sg. ind. impf. pas.**

Domácí příprava – řešení

c) *Přeložte do latiny:*

Krásná socha je chválena.

Stātua pulchra laudātur.

Učitel namaloval velký obraz.

Magister pictūram magnam delineābat.

Růžemi zdobíme vysoké sloupy a široké brány kláštera.

Columnās altās et portās lātās monasteriī rosīs ornāmus.

Předložky s akuzativem a ablativem

Vztahy ve větě se v latině kromě pádů vyjadřují i pomocí předložek. Každá předložka se pojí s určitým pádem, nejčastěji s akuzativem nebo ablativem.

Předložky s akuzativem

ad	k, do, u	ad aurifābrum	<i>ke zlatníkovi</i>
ante	před	ante portās	<i>před branami</i>
apud	u	apud sacellum	<i>u kaple</i>
contrā	proti	contrā ecclesiam	<i>proti kostelu</i>
inter	mezi	inter columnās	<i>mezi sloupy</i>
per	skrze, prostřednictvím	per episcopum	<i>prostřednictvím biskupa</i>
post	po, za	post castrum	<i>za tvrzí</i>
		post bellum	<i>po válce</i>
propter	kvůli	propter fābricam	<i>kvůli stavbě</i>
secundum	podle	secundum nātūram	<i>podle přírody</i>
trāns	přes, za	trāns castellum	<i>za hradem</i>

Předložky s akuzativem a ablativem

Předložky s ablativem

ā, ab	od	ā magistrō	<i>od učitele</i>	ab episcopō	<i>od biskupa</i>
cum	s	cum plebānō	<i>s farářem</i>		
dē	o, z (shora dolů)	dē statuā	<i>o soše</i>	dē portīs	<i>z bran</i>
ē, ex	z (ven z něčeho)	ex oppidō	<i>z města</i>	ē bibliothēcā	<i>z knihovny</i>
prō	před (něčím), pro, místo	prō puerīs	<i>pro chlapce</i>		
		prō fēminā	<i>místo ženy</i>		
sine	bez	sine ornamentīs	<i>bez odzdob</i>		

Předložky s akuzativem a ablativem

Některé předložky mají jiný význam ve spojení s akuzativem a jiný s ablativem.

Na otázku **kam?** vyjadřují s **akuzativem směr**.

Na otázku **kde?** vyjadřují s **ablativem polohu**.

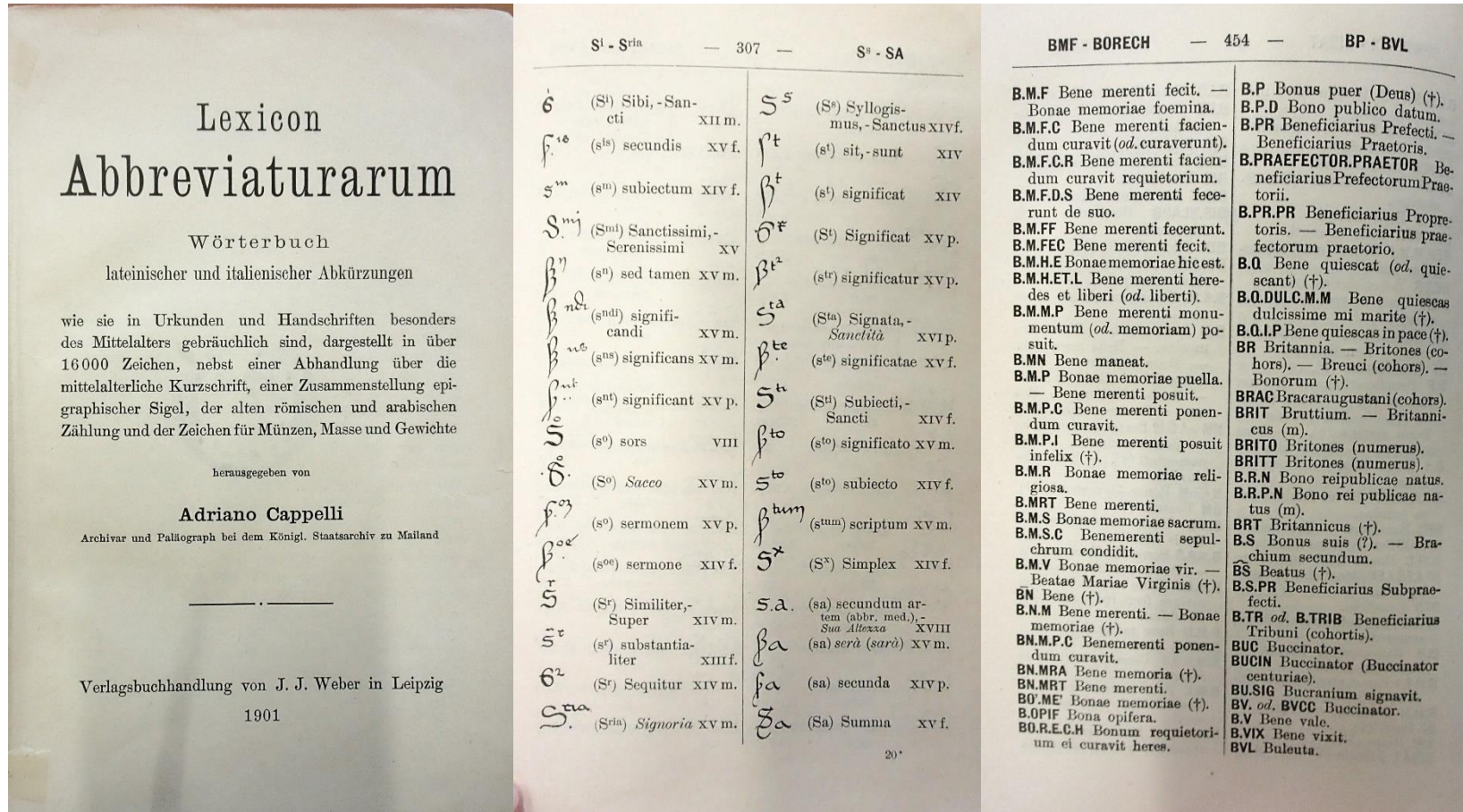
in	+ akuzativ	do (na otázku kam? např. in ecclēsiam <i>do kostela</i>)
	+ ablativ	v, ve, na (na otázku kde? např. in ecclēsiā <i>v kostele</i>)
sub	+ akuzativ	pod (na otázku kam? např. sub mensam <i>pod stůl</i>)
	+ ablativ	pod (na otázku kde? např. sub mensā <i>pod stolem</i>)

Předložky – cvičení

Přeložte slovní spojení, spojte předložky se správným pádem substantiva:

1/ <i>u kostela</i>	apud ecclēsiam	akusativ
2/ <i>v klášteře</i>	in monastēriō	ablativ
3/ <i>mezi obrazy</i>	inter pictūrās	akuzativ
4/ <i>s farářem</i>	cum parochō	ablativ
5/ <i>do knihovny</i>	in bibliothēcam	akusativ
6/ <i>bez růže</i>	sine rosā	ablativ

Adrianno Capelli, *Lexicon abbreviaturarum* – Slovník latinských zkratek

Adriano Capelli, *Lexicon abbreviaturarum*, Leipzig 1901. (MZK, Studovna HST, studovna RkST, FF archivnictví)

-Obsáhlý slovník zkratek, zachycující jejich rukopisnou i epigrafickou podobu spolu s rozvedením různých významů a použitím jednotlivých zkratek.

Italské vydání slovníku je dostupné na:

<http://www.hist.msu.ru/Departments/Medieval/Cappelli/index.html>

Vydání z roku 1928 ke stažení na: <https://archive.org/details/LexiconAbbreviaturarum>

Výběr často používaných zkratek také Jaroslav Herout, *Slabikář návštěvníků památek*, Praha 2001, nebo Jiří Roháček, *Epigrafika v památkové péči*, Praha 2007. Dostupné na: http://ff.ujep.cz/files/cd/studijni_materialy/methodica/2_epigrafika.pdf

Nejčastější zkratky, jejich význam, používání a rozvedení.

IHS	Ihesus / Iesus hominum salvator– <i>Ježíš / Ježíš spasitel lidstva</i>
INRI	Iesus Nasareus Rex Iudeorum– <i>Ježíš Nazaretský, král židovský</i>
O. M. D. G.	Omnia ad maiorem Dei Gloriam – <i>Vše k větší slávě Boží</i>
(A). M. D. G.	(Ad) maiorem Dei Gloriam – <i>K větší slávě Boží – devíza jezuitského řádu</i>
L. B.	Liber Baro– <i>svobodný pán</i>
S. R. I. (E.)	Serenissimus, Reverendissimus, Illustrissimus (Excelsissimus)– <i>nejjasnější, nejdůstojnější a nejvznešenější (koncovka issimus, a, um vyjadřuje superlativ)</i>
OO. SS.	Omnes Sancti – <i>všichni svatí</i>
B.	Beatus – <i>blahoslavený</i>
S.	Sanctus– <i>svatý</i>
M.	Martyr– <i>mučedník</i> / Mater – <i>matka</i> - před jménem řeholnic
B. V. M.	Beata Virgo Maria– <i>Panna Marie</i>
A.	Abbas– <i>opat</i>
A. D.	Anno Domini– <i>Léta Páně / roku</i>
D.	Dominus / Deus – <i>pán / Bůh</i>
N. B.	Nota bene– <i>povšimni si, nepřehlédni</i>

Nejčastější zkratky, jejich význam, používání a rozvedení.

D. O. M.	Deo Optimo Maximo – <i>Bohu nejlepšímu, nejvyššímu</i> – v začátcích náhrobních nápisů
Exc., exud.	Excudit – <i>vytiskl</i>
Fr.	Frater – <i>bratr</i> - před jménem člena duchovního řádu
O. S. B.	Ordo sancti Benedicti – <i>řád. sv. Benedikta</i>
P.	Pater – <i>otec</i> - před jménem člena duchovního řádu
Pinx.	Pinxit- <i>namaloval</i>
Ren.	Renovatum- <i>obnoveno</i>
R. I. P.	Requiescat in pace- <i>Odpočívej v pokoji</i>
S. J.	Societas Jesu- <i>Tovaryšstvo Ježíšovo</i>
D. D.	donavit et dedicavit – <i>věnoval a daroval</i>
AA. LL. MM.	magistri atrium liberalium- <i>mistři svobodných umění</i>
Inv. et pinx.	Invenit et pinxit – <i>navrhl a namaloval</i>
del., delin.	delineavit – <i>nakreslil</i>
sc. / sculp.	sculpsit- <i>vyryl vytesal</i>
L. S.	Locus sigili – <i>místo pečeti, pro pečet'</i>
P. T.	Pleno titulo – <i>plným titulem</i>
o. c.	Opere citato- <i>v uvedeném díle</i>

Nejčastější zkratky, jejich význam, používání a rozvedení - cvičení

Protivanov (okres Prostějov)- Velký zvon zavěšený ve věži (ze zvonu zničeného požárem) přelil r. 1772 *Jan Adam Henckelmann*.

a.) Rozved'te zkratky v příslušném pádu, řiďte se pádem substantiva **Leopoldus**:

EXCELL() ET ILLVS() D() D()
LEOPOLDVS·S() R() I() COMES A
DIETTRICHSTEIN IN HONOREM BEATAE / VIRGINIS
MARIAE EX AERE PRIORIS PER INCENDIVM AN:() 1771
RESOLVTAE PROPRIIS SVMPTIBVS / 5 CENT(ORUM) FIERI
FECIT.

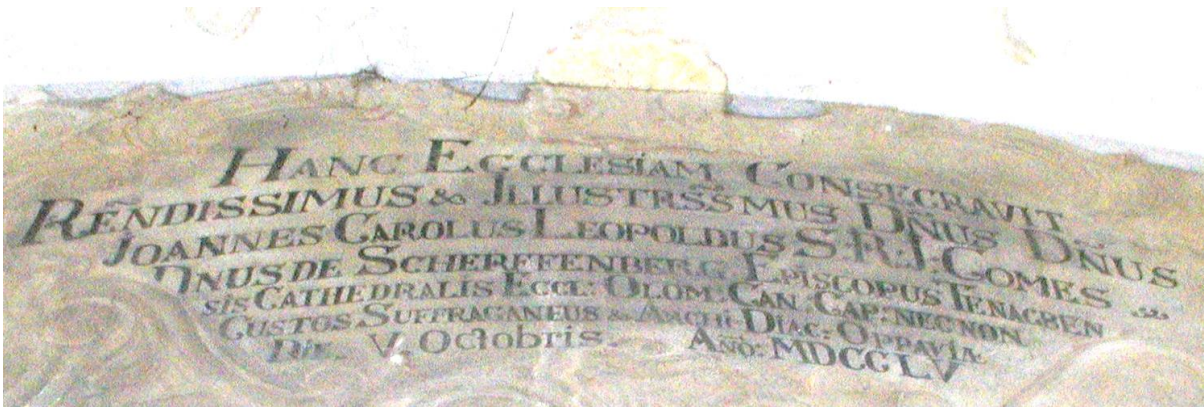
EXCELL(**SISSIMUS**) ET ILLVS(**TRISSIMUS**) D(**OMINUS**)
D(**OMINUS**) LEOPOLDVS·S(**ERENISSIMUS**)
R(**EVERENDISSIMUS**) I(**LLUSTRISSIMUS**) COMES A
DIETTRICHSTEIN IN HONOREM BEATAE / VIRGINIS
MARIAE EX AERE PRIORIS PER INCENDIVM AN:(**NO**) 1771
RESOLVTAE PROPRIIS SVMPTIBVS / 5 CENT(ORUM) FIERI
FECIT.

Domácí příprava

Cvičení 6

Prostějov, kostel sv. Jana Nepomuckého a klášter milosrdných bratří, pod hudební kruchtou nápis, připomínající vysvěcení kostela olomouckým sufragánem J. K. L. Schreffenbergem 5. října 1755

1/ V transkribovaném nápisu rozveďte zkratky:

HANC ECCLESIAM CONSECRAVIT / RE()NDISSIMUS & JLLUSTR()SS()MUS D()NUS D()NUS
JOANNES CAROLUS LEOPOLDUS S() R() I() COMES / D()NUS DE
SCHERFFENBERG EPISCOPUS TENAGBEN/SIS (!) CATHEDRALIS ECCL() OLOM:() CAN()
CAP() NEC NON / CUSTOS SUFFRAGANEUS & ARCHI=DIAC()=OPPAVIAE / DIE V. Octobris A()
)no MDCCLV.

2/ Pokuste se o český překlad

3/ Přeložte do latiny

Biskup Mikuláš zakládá dlouhý a krásný kostel s vysokými sloupy.